

Tomasz Pudłocki, *Patriota i pedagog*, „Nasz Przemysł” 2006, nr 3, s. 42

Franciszek Ksawery Kuś

[...] Dyrektor Franciszek Ksawery Kuś (pod koniec życia zmienił nazwisko na Okrzeński) należy do najwybitniejszych dyrektorów przemyskiej „Mora- wy” – szkoły, która w przeciągu swej stuletniej historii wydała szereg wybitnych postaci.

Franciszek Ksawery Kuś-Okrzeński urodził się 5 XI 1870 r. w Olpinach, w powiecie jasielskim. Do Gimnazjum w Jaśle uczęszczał w latach 1882–1890, a po zdaniu matury studiował na Wydziale Filozoficznym UJ w latach 1890/1891–1894/1895; z roczną przerwą (1893/1894), kiedy służył w wojsku. Na seminaria z filologii klasycznej uczęszczał do prof. prof.: K. Morawskiego, M. Iskrzyckiego, A. Miodońskiego i L. Sternbacha. Uzyskawszy absolutorium podjął pracę w szkolnictwie, pełniąc kolejno funkcję nauczyciela w szko- łach: od 1 IX 1895 w III Gimnazjum w Krakowie, w Gimnazjum w Kołomyi od 22 VI 1899 r. w Gimna- zjum św. Anny w Krakowie od 21 VI 1906 r., a po- tem ponownie w III Gimnazjum krakowskim.

Z dniem 1 IX 1911 r. powierzono mu kierownictwo Gimnazjum w Przemyślu na Zasaniu. Najwyraźniej musiał się sprawdzić na stanowisku kierowniczym, skoro z dn. 17 VIII 1912 r. Rada Szkolna Krajowa mianowała go dyrektorem tej placówki. Wraz z tą nominacją rozpoczął się przemyski okres w życiu Kusia.

Młody, prężny dyrektor bardzo szybko przekształcił Gimnazjum zasańskie w jedną z lepiej zorganizowanych szkół w kraju, dysponującą świetną kadra, gdzie duży nacisk kładziono na patriotyczne wychowanie. Na efekty tej pracy długo nie trzeba było czekać. Młodzież tej szkoły nie tylko aktywnie walczyła na frontach I wojny światowej, ale i stanęła do obrony polskość miasta podczas pamiętnego konfliktu polsko-ukraińskiego o Przemyśl w latach 1918–1919.

Sam dyrektor bardzo zaangażował się w życie kulturalno-naukowe miasta, dając swoją postawą przykład podopiecznym. Był m.in. członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych; członkiem miejskich komitetów obchodowych Roku Krasińskiego i Roku Skargi w Przemyślu, redaktorem naczelnym *Jednodniówki Ku czci Zygmunta Krasińskiego. Przemyśl 1812–1912*. Na łamach „Echa Przemyskiego” opublikował tekst *Zygmunt Krasiński 1812–1912. Święto poety* (1912 R.17, nr 38 s. 1). Jako jeden z głównych organizatorów miejskich obchodów Roku Skargi przemawiał 1 XII 1912 w sali „Sokoła”. Słowa jego tak zrecenzowano:

„Pan dyr. Kuś w Przemowie wstępnej scharakteryzował jasno i dobitnie Skargę, wykazał jego znaczenie dla narodu polskiego, podniósł jego zasługi jako Polaka i Kapłana, a przemówienie swoje poprzeplatał cytatami z pism Skargi. Twardo i smutno brzmiały jego słowa, gdy zaczął cytować proroctwa Skargi o upadku ojczyzny”.

Cóż, szkoda, że czasy dużych obchodów miejskich, poświęconych czołowym postaciom polskiej kultury i literatury, niestety, w większości należą w naszym

mieście do przeszłości. Jest to bowiem piękna karta w dziejach krzewienia kultury w mieście, jak i konkretny wkład Przemyśla w rozwój polskiego życia intelektualnego epoki.

Z okresu przemyskiego przemyska prasa pozostała mu taką charakterystykę:

„Urzędnik o wzroście nietreowanego atlety; fizycznie o głowę przerasta otoczenie. W złych i niepoprawnych postanowieniach szablonowo energiczny. Znaczny, ponad w Polsce zwyczajowy procent słodzonego jezuityzmu. W roztargnieniu wychowany – na miarę, idzie z kompasem, zawsze czułym na kierunek zacofania, ciemnoty i chłodu. „Schulmeister” z pedagogicznych romansów niemieckich z okresu tężyzny – kultury i walki. Jako taki zasługuje na jak najdalej idące uznanie”.

Kilkuletni pobyt w Przemyśle, zwłaszcza ciężkie warunki wojenne, stały się motorem szukania nowej placówki. Kiedy pojawiła się wiosną 1919 r. szansa na objęcie posady w uwolnionej od wpływów niemieckich Wielkopolsce Kusiowi na okres maj–czerwca powierzono tymczasowe kierownictwo Gimnazjum w Ostrowcu Wielkopolskim; w okresie od X 1921 do III 1922 był także kierownikiem V Gimnazjum w Krakowie, pełniąc zarazem nadal obowiązki dyrektora Gimnazjum zasańskiego. Ostatecznie rozporządzeniem z 4 XII 1924 r., jego wysiłki o przeniesienie zostały uwieńczone sukcesem – został mianowany dyrektorem Gimnazjum św. Jacka w Krakowie. Pracował na tym stanowisku do 31 X 1933 r., kiedy przeniesiono go na wcześniejszą emeryturę (prawdopodobnie narodowy demokrata, jakim był Okrzeński – w okresie kra-

kowskim zmienił nazwisko – nie był mile widziany przez sanacyjne władze).

Dyrektor Kuś posiadał zamiłowania naukowe, o czym świadczą jego trzy poważne prace. Ogłoszony jeszcze w czasach przemyskich „Prolog w niebie, metodyczny komentarz do Hom. Odys. 1, 1-74” (w „Sprawozdaniu Dyrekcji Gimnazjum zasańskiego za r. szk. 1913/14, s. 1-51) oraz dużo późniejsze dwie rozprawki: „Z doświadczeń i rozmyślań. I Ortografia w szkole średniej” („Dodatek Pedagogiczno-Dydaktyczny do Dziennika Urzędowego Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego” 1927 R. 1 nr 5 s. 33-41), Ibid. „II Teoria ćwiczeń w mówieniu” (ibid. 1929 R. 3, nr-y 2-4). Ponadto w Krakowie w 1932 r. wydał pracę „Materiały do wychowania obywatelsko-państwowego. Projekt rozłożenia życia i kultury starożytnej na wydziały i klasy w związku z rzeczami polskimi i resztą przedmiotów” (s. IV+102). Zmarł 30 VIII 1937 w Krakowie żegnany jedynie przez społeczność ostatniego miejsca pracy.